

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Pavla Šámala, soudkyně Dity Řepkové a soudce Jana Svatoně (soudce zpravodaje) o ústavní stížnosti stěžovatele **A. B. (jedná se o pseudonym)**, t. č. v XY, poskytovatel sociálních služeb, zastoupeného JUDr. Marošem Matiaškem, LL.M., advokátem, sídlem Mánesova 48, Praha 2 – Vinohrady, proti vyrozumění Krajského státního zastupitelství v Praze ze dne 4. září 2024 č. j. 2 KZN 252/2023-93, vyrozumění Okresního státního zastupitelství v Mladé Boleslavi ze dne 19. června 2024 č. j. 2 ZN 2091/2022-71, a opatření Policie České republiky, Krajského ředitelství policie Středočeského kraje, územního odboru Mladá Boleslav ze dne 23. května 2024 č. j. KRPS-278957-124/TČ-2022-010771-LŠ, spojené s návrhem na zrušení § 149 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, za účasti **Krajského státního zastupitelství v Praze, Okresního státního zastupitelství v Mladé Boleslavi a Policie České republiky, Krajského ředitelství policie Středočeského kraje, územního odboru Mladá Boleslav**, jako účastníků řízení, takto:

I. Vyrozuměním Krajského státního zastupitelství v Praze ze dne 4. září 2024 č. j. 2 KZN 252/2023-93, vyrozuměním Okresního státního zastupitelství v Mladé Boleslavi ze dne 19. června 2024 č. j. 2 ZN 2091/2022-71 a opatřením Policie České republiky, Krajského ředitelství policie Středočeského kraje, územního odboru Mladá Boleslav ze dne 23. května 2024 č. j. KRPS-278957-124/TČ-2022-010771-LŠ, došlo k porušení stěžovatelova práva na účinné vyšetřování podle čl. 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

II. Vyrozumění Krajského státního zastupitelství v Praze ze dne 4. září 2024 č. j. 2 KZN 252/2023-93, vyrozumění Okresního státního zastupitelství v Mladé Boleslavi ze dne 19. června 2024 č. j. 2 ZN 2091/2022-71 a opatření Policie České republiky, Krajského ředitelství policie Středočeského kraje, územního odboru Mladá Boleslav ze dne 23. května 2024 č. j. KRPS-278957-124/TČ-2022-010771-LŠ, se ruší.

III. Návrh na zrušení § 149 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, se odmítá.

Odůvodnění

I.

Skutkové okolnosti posuzované věci a obsah napadených rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení s tím, že jimi došlo k porušení jeho ústavních práv vyplývajících z čl. 3 odst. 1, čl. 4 odst. 4 a čl. 7 odst. 1 a 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), čl. 3 a 14 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“), čl. 2 odst. 1 a čl. 16 odst. 1 Úmluvy proti mučení a jinému krutému,

nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání, čl. 15 odst. 1 a 2, čl. 16 a čl. 19 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením a čl. 37 Úmluvy o právech dítěte. Dále stěžovatel navrhl, aby Ústavní soud zrušil § 149 trestního zákoníku pro rozpor s čl. 3 Úmluvy a čl. 1 odst. 1 a čl. 4 Úmluvy proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání.

2. Z ústavní stížnosti a jejích příloh vyplývá, že orgány činné v trestním řízení zahájily dne 29. 11. 2022 z podnětu veřejného ochránce práv úkony trestního řízení pro podezření ze spáchání zločinu týrání svěřené osoby podle § 198 odst. 1 a 2 písm. c) a d) trestního zákoníku. Po opakované návštěvě v zařízení XY, kde žijí osoby se zdravotním postižením, dospěl veřejný ochránce práv k závěru, že s některými klienty tohoto zařízení je zacházeno v rozporu s lidskoprávními závazky státu, v některých případech i s možným trestněprávním dopadem.

3. Dne 23. 5. 2024 Policie České republiky, Krajské ředitelství policie Středočeského kraje, územní odbor Mladá Boleslav (dále jen „policejní orgán“) ukončil napadeným opatřením prověřování dané trestní věci a zároveň věc odevzdal Městskému úřadu Mladá Boleslav k projednání přestupku až čtyř osob (dále jen „podezřelí“). Ty se podle policejního orgánu mohly dopustit, stručně řečeno, toho, že páchaly fyzické a psychické násilí na klientech uvedeného zařízení, čímž u nich vyvolaly pocit strachu a obavy z další případné újmy (jednání konkrétních osob je upřesněno). Podle policejního orgánu nebylo zjištěno, že by tímto jednáním byla naplněna skutková podstata jakéhokoliv trestného činu.

4. Stěžovatel podal k Okresnímu státnímu zastupitelství v Mladé Boleslavi (dále jen „dozorové státní zastupitelství“) podnět k přezkumu postupu policejního orgánu, který byl napadeným vyrozuměním shledán jako nedůvodný.

5. Stěžovatel proto podal podnět k výkonu dohledu Krajskému státnímu zastupitelství v Praze (dále jen „dohledové státní zastupitelství“), které jej napadeným vyrozuměním shledalo nedůvodným. Podle dohledového státního zastupitelství provedl policejní orgán dostatečné šetření, aby bylo možné posoudit, zda došlo ke spáchání nějakého trestného činu. Z provedených důkazů nevyplývá, že by došlo ke spáchání zločinu mučení či jiného nelidského a krutého zacházení podle § 149 odst. 1 a 3 písm. b) a c) trestního zákoníku, čehož se stěžovatel dovolával. Policejní orgán zjistil ojedinělé případy nevhodného chování, které nedosahuje míry potřebné k naplnění uvedené skutkové podstaty (extrémně vysoká míra brutality). V dané věci nedošlo ani k naplnění znaků zločinu týrání svěřené osoby, a to vzhledem k nižší intenzitě, četnosti a následkům popsání jednání, které poukazuje na nedostatečnou společenskou škodlivost podle § 12 odst. 2 trestního zákoníku.

II.

Argumentace stěžovatele

6. Stěžovatel nejprve uvádí důvody, pro které považuje § 149 trestního zákoníku za protiústavní. Stát má podle judikatury Evropského soudu pro lidská práva povinnost kriminalizovat jednání porušující čl. 3 Úmluvy, přičemž postih musí být přiměřený (např. podle rozsudku Myumyum proti Bulharsku). Napadené ustanovení používá nevhodnou a neúplnou terminologii („mučení a jiné nelidské a kruté zacházení“). Na rozdíl od Úmluvy a Úmluvy proti mučení nepostihuje „ponižující zacházení nebo trestání“. Taková skutková podstata je podle stěžovatele tedy i zmatečná. Pokud nelidské a kruté zacházení staví vedle sebe, tak nelidskosti přiznává závažnost, která neodpovídá tomu, jak se nelidské zacházení chápe v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva. Navíc napadené

ustanovení neupravuje žádný cíl mučení, jak je formulován v Úmluvě proti mučení. I proto Výbor OSN proti mučení v doporučeních z let 2012 a 2018 doporučil ustanovení novelizovat. I stěžovatelův případ ukazuje, že chybějící definice mučení může vést k beztrestnosti přímých pachatelů, jakož i těch, kteří mu „jen“ nebrání. Zároveň absentuje důležitý prvek diskriminace (jako důvod mučení), který se projevil i v případě stěžovatele. Napadené ustanovení spojuje úmysl pachatele pouze ke způsobení tělesného nebo duševního utrpení. To však znemožňuje stíhat skutky, které jsou podle mezinárodního práva posuzovány jako nelidské zacházení. S výjimkou mučení se lze dopustit dalšího špatného zacházení i nedbalostně, což však česká právní úprava neumožňuje postihnout. Pokud by napadené ustanovení naplňovalo mezinárodní požadavky, bylo by aplikovatelné i v případě stěžovatele. Konečně je podle stěžovatele dané ustanovení protiústavní i pro nedostatečnost sankce, která nenaplnuje požadavek odstrašení. V minulosti byl jako nedostatečný označen trest odnětí svobody v délce tří let a trestní sazba s dolní hranicí jeden rok. Za obecně přiměřené je považováno rozpětí mezi šesti a dvaceti lety. Podle obecně přijímaného názoru by trest měl odpovídat sankcím za ty nejzávažnější trestné činy. Naproti tomu napadené ustanovení umožňuje uložení trestu v obdobné výši jako u trestného činu znásilnění podle § 185 odst. 1 trestního zákoníku (ve znění do 31. 12. 2024 – pozn. soudu). Podstatně přísnější trest je stanoven např. za těžké ublížení na zdraví. Jednání podle prvního odstavce napadeného ustanovení je pouze přečinem. Tyto nedostatky nejde podle stěžovatele vyřešit ústavně konformním výkladem.

7. Dále stěžovatel namítá, že české orgány (vedení daného zařízení a Středočeského kraje) selhaly v povinnosti chránit stěžovatele (jakož i ostatní klienty), když se o hrozivé situaci dozvěděly již po první návštěvě veřejného ochránce práv. Toto selhání je o to větší, že dotčenými jsou děti a ještě se zdravotním znevýhodněním.

8. Stěžovatel navíc uvádí, že orgány činné v trestním řízení nedodržely podmínky účinného vyšetřování. Nesprávně posoudily závažnost jednání, neboť nezohlednily věk, zdravotní znevýhodnění a umístění stěžovatele v bytovém zařízení. Podle stěžovatele však měly orgány činné v trestním řízení spíše opačný přístup. Stěžovatel odmítá, že by dílčí incidenty byly ojedinělé banální excesy. Šlo naopak o systematické dlouhodobé chování, jak popsal veřejný ochránce práv („bití, tahání za vlasy, užívání vulgárních výrazů či zanedbávání hygieny“). V zařízení vládla dlouhodobě atmosféra strachu, jak vyplývá ze svědeckých výpovědí. Již to samo o sobě vyvolávalo psychické útrapy přítomných klientů, zvláště dětí, které často prosily o různou pomoc u přátelských zaměstnanců. Míru utrpení je přitom nutné vnímat optikou oběti.

9. Orgány činné v trestním řízení rovněž selhaly v požadavku rychlosti prováděného vyšetřování. Fáze prověřování trvala 18 měsíců, a to ještě s urgencemi veřejného ochránce práv a zásahu dohledového státního zastupitelství. Podle stěžovatele jde o nepřiměřenou dobu. V postupu policie jsou několikaměsíční období nečinnosti.

10. Konečně stěžovatel namítá, že vyšetřování nespĺnilo ani podmínku důslednosti. Orgány činné v trestním řízení zanedbaly některé směry vyšetřování, konkrétně odpovědnost vedení zařízení a zaměstnanců Středočeského kraje, kteří byli o systematickém špatném zacházení informováni. Zaměstnanci kraje nebyli kupříkladu ani vyslechnuti. Takový postup odporuje závazkům vyplývajícím z čl. 3 Úmluvy. Jak ukazuje i případ stěžovatele, nespĺnila Česká republika svůj závazek upravit podmínky trestní odpovědnosti pachatelů jednání odporujícího čl. 3 Úmluvy tak, aby nebyli fakticky beztrestní (čemuž odpovídá pokuta hrozící jim v přestupkovém řízení). Závěrem stěžovatel namítá, že podle Úmluvy o právech osob s postižením má právo na nezávislý způsob života. Příslušné orgány selhaly při ochraně

tohoto práva tím, jakou atmosféru „vybudovaly“ v zařízení, kde se stěžovatel nacházel. A ač byly na protiprávnost tohoto stavu upozorněny veřejným ochráncem práv, nápravu nezjednaly.

III.

Vyjádření ostatních účastníků řízení a replika stěžovatele

11. Soudce zpravodaj postupem podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu zaslal ústavní stížnost k vyjádření účastníkům a vedlejším účastníkům řízení.

12. Krajské státní zastupitelství ve svém vyjádření uvedlo, že ve věci byla opakovaně provedena dohledová prověrka, kvůli níž byl dále objasňován skutkový stav a shledáno několik procesních pochybení. Po obstarání dalších důkazů se však nepodařilo zjistit podezření ze spáchání jakéhokoliv trestného činu. U konkrétních námitek odkázalo státní zastupitelství na obsah napadeného vyrozumění.

13. Po seznámení se s ústavní stížností dospělo okresní státní zastupitelství k závěru o její nedůvodnosti. Chování některých zaměstnanců ústavu nebylo sice vždy profesionální, nedosahovalo však takové intenzity, aby naplňovalo znaky jakéhokoliv trestného činu.

14. K ústavní stížnosti se dále vyjádřil veřejný ochránce práv, který v dané věci podal původní trestní oznámení. Ve svém vyjádření nejprve upozornil na negativní zjištění z návštěv ústavu (včetně fyzického násilí ze strany zaměstnanců i dalších klientů). Proto považoval za svou povinnost (§ 368 trestního zákoníku) podat trestní oznámení. Dále vyjádření obsáhle popisuje jednotlivé oblasti, v nichž ústav selhal při prevenci špatného zacházení s klienty. K samotnému vyšetřování dané trestní věci vyjádření uvádí, že výsledky dětských klientů s mentálním postižením (těch, s nimiž se policistky domluvily) nebyly provedeny s náležitou odborností a péčí tak, aby přispěly k objasnění relevantního skutkového stavu. Tím bylo zhoršeno pochybení samotného ústavu, který podle veřejného ochránce práv zanedbává rozvoj možností komunikace klientů s mentálním postižením. Navíc vyslechnutí klienti ani nespádali do stejné skupiny (stejného patra budovy) jako osoby, které trestní oznámení označilo jako možné oběti trestného jednání. Jen odborné posouzení mohlo odhalit možnosti komunikace za účelem řádného zjištění skutkového stavu. Ze spisu nevyplývá, proč výsledkům byla přítomna zaměstnankyně ústavu, ačkoliv mohla mít vliv na výsledek řízení. Dále ve vyjádření namítá, že policejní orgán se dostatečně nezabýval trestností používání postele s tzv. vysokou ohrádkou. Užívání tohoto prostředku považuje veřejný ochránce práv za nezákonné. Důvod jejího používání (pro jiné dítě než stěžovatele) nebyl objasněn. Po odstranění této postele se u klienta neobjevily žádné problémy, což rovněž podtrhává neoprávněnost jejího užívání. Dále nebyla dostatečně zkoumána možná trestní odpovědnost vedení ústavu či úředních osob související zejména s ignorováním závěrů o pochybeních a návrhů nápravy v první zprávě veřejného ochránce práv. Dále vyjádření poukazuje na skutečnost, že aplikace § 149 trestního zákoníku není v České republice zcela jednoznačná, neboť není judikaturně ustáleno (a napadená rozhodnutí to přehlíží), zda pod tuto skutkovou podstatu spadá rovněž závažné ponižování. Napadená rozhodnutí se rovněž nevypořádala s možnou trestní odpovědností některé právnické osoby, která mohla páchaní trestného jednání zabránit. Dále vyjádření zdůrazňuje systémové znevýhodnění dětí, s nimiž bylo v dané věci špatně zacházeno. Statistiky navíc ukazují, že u dětí s postižením (jakož i v ústavní péči) existuje větší šance jejich zanedbávání. Častější je u nich neschopnost si stěžovat, potažmo doložit svá tvrzení. Dále vyjádření popisuje řadu zjištěných selhání systému ochrany práv dětí, která zvyšují riziko špatného zacházení. Ve stěžovatelově případě lze uvést, že orgán sociálně právní ochrany dětí se s ním

nikterak nepokoušel komunikovat o samotě a o jednom násilném incidentu se ani nedozvěděl. K předmětnému konkrétnímu vyšetřování vyjádření uvádí, že orgány činné v trestním řízení nesprávně hodnotily (nebo bagatelizovaly) důležité důkazy (např. výpovědi o běžných praktikách vůči nemluvicím klientům). Zákonné zástupce dětí přitom vůbec neinformovaly. Sama policie dospěla k závěru, že jedna z pracovníků použila opakovaně nepřiměřeného násilí. Podle veřejného ochránce práv je nemyslitelné, aby podobně dopadl případ podezření páchaného násilí na dětech, o které se jejich rodiny zajímají, neboť v případě, že „orgány státní moci selbávají v jejich ochraně, vytváří tím precedens pro nepostižitelnost pachatelů a normalizaci špatného zacházení. Pokud se společnost smíří s tím, že děti se zdravotním postižením a v ústavní péči jsou chráněny méně než jiné, fakticky rezignuje na základní zásady právního státu a ochrany lidských práv“.

15. Uvedená vyjádření zaslal Ústavní soud stěžovateli na vědomí a k případné replice. V ní se stěžovatel beze zbytku ztotožnil s vyjádřením veřejného ochránce práv.

IV.

Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

16. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, v němž byla vydána rozhodnutí napadená ústavní stížností. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Stěžovatel vyčerpal všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva; ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*).

V.

Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

17. Ústavní soud zvážil všechny výše uvedené okolnosti a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

18. Stěžovatel se v ústavní stížnosti dovolává zejména práva na účinné vyšetřování, vyplývající zejména z čl. 3 Úmluvy. K tomu již existuje rozsáhlá judikatura Ústavního soudu i Evropského soudu pro lidská práva (lze poukázat např. na její shrnutí v nálezu ze dne 30. 5. 2024 sp. zn. II. ÚS 527/23 nebo nálezu ze dne 19. 3. 2025 sp. zn. Pl. ÚS 17/24, z judikatury Evropského soudu pro lidská práva lze zmínit např. rozsudek ve věci D. M. D. proti Rumunsku ze dne 3. 10. 2017, č. 23022/13). Procesní závazek vést efektivní vyšetřování se v obecné rovině skládá z požadavků na a) nezávislost a nestrannost, b) přiměřenou rychlost, c) umožnění veřejné kontroly a participace poškozených a d) důkladnost a dostatečnost. Ústavní soud nepovažuje za důležité na tomto místě rekapitulovat obsáhlé závěry jeho vlastní judikatury ke každému z uvedených prvků a zaměří se dále toliko na ty, které shledal být v dané věci spornými. Nezávislost a nestrannost vyšetřování nebyla podle Ústavního soudu žádnými námitkami zpochybněna. Jde-li o rychlost vyšetřování, zdá se být mezi účastníky alespoň částečné pochybení v tomto aspektu nesporné. To však nemůže být důvodem pro vyhovění ústavní stížnosti, neboť v situaci, kdy je trestní řízení již ukončeno (tedy průtahy netrvaly), je primárním soudním prostředkem nápravy, kterým by bylo možné dosáhnout konstatování porušení práva na účinné vyšetřování v aspektu rychlosti, žaloba podle zákona č. 82/1998 Sb.

19. Jako relevantní a důvodné naopak Ústavní soud shledal námitky, které se týkají důkladnosti a dostatečnosti vyšetřování. Mezi ně řadí i otázku řádného a přezkoumatelného posouzení (zejména v odůvodnění rozhodnutí) trestnosti vyšetřovaného jednání.

20. V první řadě se musel Ústavní soud zabývat odůvodněním napadených rozhodnutí. Řádné odůvodnění každého rozhodnutí, které se týká základních práv a svobod, je elementární podmínkou jejich efektivní ochrany. Teprve z řádného a srozumitelného odůvodnění může veřejnost (a případně orgán nadaný jakoukoliv přezkumnou pravomocí) seznat, zda bylo ochráněno ústavních práv učiněno za dost. Toto pravidlo se v českém ústavním pořádku neomezuje pouze na činnost soudů. Končí-li věc rozhodnutím orgánů činných v přípravném řízení trestním (např. odložením), kdy stěžovatel již nemá možnost domáhat se svého práva před nezávislým a nestranným soudem, je třeba klást na odůvodnění takového rozhodnutí z hlediska práva na účinné vyšetřování v zásadě stejné požadavky jako na soudní rozhodnutí (viz např. nálezy Ústavního soudu ze dne 10. 11. 2020 sp. zn. IV. ÚS 1559/20, nálezy ze dne 19. 9. 2024 sp. zn. II. ÚS 1703/24 nebo nálezy ze dne 12. 3. 2025 sp. zn. II. ÚS 2468/24). Podle Ústavního soudu není proto důvodu neaplikovat uvedené pravidlo i na napadená rozhodnutí, přestože nešlo o rozhodnutí o odložení věci, neboť fakticky se i „pouhým“ postoupením věci přestupkovému orgánu, je-li takový postup posvěcen dozorovým a dohledovým státním zastupitelstvím, vyšetřování (ve smyslu práva na účinné vyšetřování) končí.

21. V dané věci je podle Ústavního soudu ze samotných napadených rozhodnutí zřejmé, že orgány činné v trestním řízení uvedenému požadavku nedostály. Policejní orgán se v napadeném rozhodnutí omezil na popis prověřovaného skutku, na (poměrně obecný) popis jednání, kterého se podle zjištění mohli dopustit 4 konkrétní zaměstnanci zařízení, a dále na jednu blíže nerozvedenou větu, že toto jednání nenaplňuje znaky žádného trestného činu. Dozorové státní zastupitelství k postupu policejního orgánu uvedlo pouze to, že jej akceptuje. Odůvodnění těchto dvou orgánů činných v trestním řízení je tedy zjevně zcela nedostatečné a neodpovídající závažnosti a složitosti dané věci.

22. Teprve napadené rozhodnutí dohledového státního zastupitelství obsahuje obsáhlejší a strukturované odůvodnění. V něm nejprve shrnulo obsáhlý (a podle jeho názoru dostatečný) rozsah šetření. Ke konkrétním stěžovatelovým námitkám uvedlo, že zjištěné jednání nenaplňuje znaky trestného činu mučení a jiného nelidského a krutého zacházení podle § 149 trestního zákoníku. To podle vyrozumění platí jak ve vztahu k základní skutkové podstatě, neboť útoky nebyly takové intenzity, četnosti a charakteru, aby spadaly pod uvedené ustanovení, tak tím spíše u kvalifikované skutkové podstaty [podle odst. 3 písm. b) a c)]. I proti této části odůvodnění lze mít podle Ústavního soudu pro jeho stručnost a nevysvětlení klíčových závěrů jisté výhrady, ty by však samy o sobě nemohly být důvodem pro zrušení napadeného rozhodnutí s ohledem na dále uvedené. K jiné trestněprávní kvalifikaci však vyrozumění uvedlo pouze tolik, že *„vzhledem ke nižší intenzitě, četnosti a následkům popsaného jednání prověřovaných osob, nebyla prokázána taková společenská škodlivost jednání, ohledně kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu“*. Takové odůvodnění je podle Ústavního soudu zjevně nedostatečné a to z následujících důvodů.

23. Nejprve je třeba uvést, že úkolem Ústavního soudu není výběr „správné“ právní kvalifikace určitého jednání. Ústavní soud respektuje jistou míru diskrece orgánů činných v trestním řízení, kterou však nelze zaměňovat za neomezenou svévoli. Postih trestné činnosti zasahující zvláště důležitá základní práva a svobody není fakultativním dobrodinním státní moci, nýbrž výkonem nezbytného prvku respektu k právům podle čl. 1 Ústavy (viz nálezy ze dne 9. 8. 2016 sp. zn. III. ÚS 1716/16). Obdobně Ústavní soud respektuje existenci diskrece orgánů činných v trestním řízení i při stanovování „materiální“ trestnosti určitého jednání podle § 12 odst. 2 trestního zákoníku. Z hlediska trestněprávní kvalifikace určitého jednání se role Ústavního soudu zásadně omezuje na přezkum toho,

zda odůvodnění, kterým orgány činné v trestním řízení svou volbu podepřely, není svévolné a nepřezkoumatelné (obdobně nález sp. zn. II. ÚS 527/23). Lze tedy uzavřít, že výběr konkrétní skutkové podstaty, zhmotněné v podústavním právním předpise, nespadá do úkolů Ústavního soudu.

24. Pro danou věc je rovněž důležité, že aplikace některých ustanovení zvláštní části trestního zákoníku vyžaduje výklad neurčitých právních pojmů [srov. např. nález ze dne 29. 5. 1997 sp. zn. III. ÚS 31/97]. Nejde však o neurčitost v míře porušující zásadu *nullum crimen sine lege certa*. Ústavní soud v minulosti připustil, že i trestní zákon může obsahovat pojmy, které vyžadují netriviální interpretaci [srov. např. nález ze dne 28. 11. 2011 sp. zn. IV. ÚS 2011/10]. Pro případy sexuálního násilí se Ústavní soud dotkl této problematiky v nálezu sp. zn. II. ÚS 527/23. V něm dovedl, že při aplikaci takových ustanovení je nutné klást o to větší důraz na kvalitu ustálené praxe, která těmto pojmům dává konkrétní náplň. Tyto závěry jsou podle Ústavního soudu přiměřeně aplikovatelné i v dané věci, neboť rovněž všechny skutkové podstaty, jejichž možnou aplikaci účastníci řízení o ústavní stížnosti vznesli, obsahují takto neurčité pojmy.

25. I přes uvedený respekt k diskreci orgánů činných v trestním řízení při posuzování takových případů, je proto podle Ústavního soudu nutné trvat na podrobnějším odůvodnění toho, proč posuzované jednání pod danou skutkovou podstatu nespadá. Důvody pro závěr o netrestnosti posuzovaného jednání musí být konkrétní a v právním státě, který ctí nejen základní práva všech zúčastněných, nýbrž i principy rovnosti občanů před zákonem a právní jistoty, by měly být založeny především na komparaci s obdobnými případy. Obdobný závěr platí podle Ústavního soudu i při širokém uvážení aplikace § 12 odst. 2 trestního zákoníku. Ostatně i v praxi Nejvyššího soudu se tento „korektiv“ používá zásadně komparativně, neboť je třeba posoudit, zda „*posuzovaný skutek z hlediska spodní hranice trestnosti neodpovídá běžně se vyskytujícím trestným činům dané skutkové podstaty*“ (viz stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 30. 1. 2013 sp. zn. Tpjn 301/2012).

26. Jinak řečeno, ani při posuzování naplnění znaků určité skutkové podstaty, ani při zvažování aplikace zásady subsidiarity trestní represe se nelze spokojit se zcela obecnými frázemi (např. o nedostatečné intenzitě útoku), přinejmenším v těch případech, v nichž je zjevné, že s tímto hodnocením účastník trestního řízení nesouhlasí. Závěr o (ne)naplnění znaků skutkové podstaty nebo (ne)dostatečné společenské škodlivosti nelze odvozovat od pocitů orgánů činných v trestním řízení. Tam, kde je to možné (tedy zpravidla u takové trestné činnosti, jakou je např. násilí na dětech), musí takovému závěru předcházet širší analýza běžné aplikační praxe v úvahu přicházejících ustanovení zvláštní části trestního zákoníku. Ústavní soud pochopitelně nevyžaduje, aby se poškozenému v každém případě dostalo odborně zpracované mnohostránkové analýzy. Aby však byla vyloučena svévole orgánů činných v trestním řízení, je v tomto druhu případů zásadně nutné uvést, kudy „vede“ hranice trestnosti obdobného jednání (např. poukázáním na dostupná soudní rozhodnutí, analýzy Nejvyššího státního zastupitelství, apod.). Uvedené pravidlo je podle Ústavního soudu ještě důležitější v případech, v nichž orgány činné v trestním řízení posuzují jednání vůči znevýhodněným skupinám (dětem, rasovým či náboženským menšinám, osobám s postižením apod.), aby bylo jednoznačně vyloučeno, že se stát skrze svévolně neefektivní výkon trestního práva nedopouští prohlubování jejich znevýhodnění (např. skrze předsudky).

27. Jak je z uvedeného popisu odůvodnění napadených rozhodnutí zřejmé, tomuto úkolu orgány činné v trestním řízení v dané věci nedostály. S výjimkou části odůvodnění rozhodnutí dohledového státního zastupitelství, která se zabývá možností aplikace § 149

trestního zákoníku, jakékoliv konkrétní odůvodnění v napadených rozhodnutích absentuje. Všechna tři rozhodnutí stojí na zcela nerozvedeném a neodůvodněném závěru o nízké „intenzitě“ jednání, které bylo předmětem prověřování v této trestní věci. V takové situaci je podle Ústavního soudu nezbytné, aby orgány činné v trestním řízení přezkoumatelným způsobem popsaly své úvahy, pro které nemůže dané jednání spadat pod žádné ustanovení zvláštní části trestního zákoníku, resp. pro které nedosahuje potřebné společenské škodlivosti. Z konkrétních ustanovení trestního zákoníku, jejichž aplikace byla jako možná různými subjekty v dané věci zmíněna, lze uvést § 149 nebo § 198 trestního zákoníku. Ignorováním požadavku řádného odůvodnění stran jejich možné aplikace došlo k porušení stěžovatelova práva na účinné vyšetřování podle čl. 3 Úmluvy.

28. Klíčové v tomto směru je, že se stěžovateli nedostalo srozumitelné odpovědi na jeho námitky. Tvrzení stěžovatele přitom nelze označit za zcela zjevně neúspěšné uplatňování práva. Vzhledem k některým okolnostem projednávané věci, k nimž se Ústavní soud vyjádří níže, bylo zcela namístě očekávat podrobnější rozbor jak skutkových zjištění, tak právních závěrů orgánů činných v trestním řízení. Aniž by Ústavní soud mohl předjímat existenci důvodného podezření ze spáchání trestného činu (natož trestní odpovědnost konkrétních osob), neboť to mu skutečně nepřísluší, nelze přehlédnout, že přinejmenším některé (tvrzené) incidenty mezi podezřelými a poškozenými výrazně překročily hranici jakýchkoliv představitelných etických a profesních standardů péče o osoby s tělesným či mentálním postižením. Vzhledem k tomu, že obsahovaly i prvek fyzického násilí, je podle Ústavního soudu závazkem státu ozřejmit, proč nešlo o trestný čin. A stát v této situaci nenahraditelně zastupují orgány činné v trestním řízení.

29. Již z právě uvedených důvodů tak musí Ústavní soud uzavřít, že napadenými rozhodnutími došlo k porušení základních práv a svobod stěžovatele. Nedostatečnost jejich odůvodnění je takové intenzity, že by vyžadovala zásah Ústavního soudu pravděpodobně v jakékoliv trestní věci dotýkající se lidských práv. Předmětná trestní věc je však značně specifická, čímž nároky na řádné odůvodnění neklesají, ale naopak rostou. Dále se tedy Ústavní soud stručně vyjádří k některým okolnostem, které budou muset orgány činné v trestním řízení zvážit ve znovuotevřeném řízení.

30. Ústavní soud především uvádí, že si je pochopitelně vědom obtížné důkazní situace dané věci, v níž oběť násilného chování (jakož i řada svědků) není schopna s orgány činnými v trestním řízení standardně komunikovat. I zde platí, že při hodnocení skutkových okolností je nutné respektovat pravidlo *in dubio pro reo*. To však neznamená, že skutečnou (anebo dokonce teprve očekávanou) důkazní nouzi lze zahrnovat do úvah o (ne)trestnosti posuzovaného jednání. Orgány činné v trestním řízení musí při zohlednění níže uvedených okolností nejprve popsat, jaká skutková zjištění učinily, a poté je promítnout do svých odůvodněných právních závěrů.

31. Prvotní důležitou okolností je „znásobené“ zvláště zranitelné postavení stěžovatele, který je nejen nezletilým dítětem, nýbrž i osobou s vážným duševním postižením, a to takového rázu, že není podle skutkových zjištění schopen verbální komunikace. Zároveň je s výjimkou zřídka navštěv zcela v moci personálu zařízení, v němž žije. To z něj činí extrémně zranitelnou osobu, což se musí nutně projevit nejen ve způsobu vyšetřování předmětné trestné činnosti, ale je podle Ústavního soudu nutné zvážit i to, zda toto každému očividné znevýhodnění nesnižuje i „lat’ku“ relevantní pro aplikaci § 12 odst. 2 trestního zákoníku.

32. Druhou relevantní skutečností je jistá rozšířenost a dlouhodobost nepřijatelného chování podrobně popsaného jak ve zprávách veřejného ochránce práv, které iniciovaly trestní řízení, tak ve spisovém materiálu policejního orgánu. Takové chování, neomezené dostatečnými pravidly, může jednak působit na oběti jako zdroj prohlubování jejich bezmoci, už tak značné v důsledku jejich znevýhodnění, tak i jako zdroj pocitu beztrestnosti, resp. nepostižitelnosti osob dopouštějících se takového jednání na straně druhé. I tyto skutečnosti podle Ústavního soudu mohou zvyšovat společenskou škodlivost konkrétního způsobu násilného jednání oproti situaci takového jednání např. v kontextu standardní školní docházky nebo krátkodobého výchovného působení (např. na letním táboře).

33. Dále je třeba dát stěžovateli i veřejnému ochránci práv za pravdu rovněž v tom, že napadená rozhodnutí se nikterak nezabývají možnou trestněprávní odpovědností zařízení (resp. jeho provozovatele) jakožto právnické osoby. Podle Ústavního soudu totiž nelze vyloučit trestní odpovědnost zařízení z pouhé skutečnosti, že jeho čtyři konkrétní zaměstnanci se dlouhodobě dopouštěli „pouze“ jednání kvalifikovaného jako přestupky.

34. Vzhledem k druhu všech výše uvedených pochybení se podle Ústavního soudu nelze zabývat celou řadou dalších námitek. Postrádají-li totiž napadená rozhodnutí řádné odůvodnění, bylo by podle Ústavního soudu předčasné vyjadřovat se ke všem dílčím procesním či skutkovým námitkám, které stěžovatel nebo veřejný ochránce práv uplatnili. Jako příklad lze uvést námitky týkající se nedostatečné komunikace s klienty zařízení nebo neinformování jejich zákonných zástupců. S těmito námitkami se budou muset nyní orgány činné v trestním řízení rovněž vypořádat a jakékoliv závěry Ústavního soudu by byly proto předčasné.

35. Jelikož Ústavní soud z výše uvedených důvodů shledal, že napadenými rozhodnutími došlo k porušení stěžovatelova ústavního práva na účinné vyšetřování v jeho procesní složce podle čl. 3 Úmluvy, vyhověl podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti a podle § 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona napadená rozhodnutí zrušil. Rozhodl tak bez nařízení ústního jednání, neboť od něj nebylo možné očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

36. Zároveň podle § 43 odst. 2 písm. b) zákona o Ústavním soudu odmítl návrh na zrušení § 149 trestního zákoníku. Aniž by bylo nutné vyjadřovat se k celé řadě obsáhlých námitek vůči tvrzeným nedostatkům tohoto ustanovení, neshledal Ústavní soud pochybení napadených rozhodnutí v tom, že dané ustanovení neaplikovaly. Jak Ústavní soud uvedl již výše, neposuzuje zásadně správnost (ne)aplikace konkrétního ustanovení trestního zákoníku. Z hlediska ochrany ústavních práv obětí je klíčové, zda je jednání zasahující do jejich lidských práv trestně postižitelné či nikoliv. Aplikace konkrétního ustanovení je nerozhodná. Teprve bude-li postaveno najisto, že trestní zákoník jako celek, resp. jeho aplikační praxe, neumožňují postih nějakého jednání, které trestněprávní postih vyžaduje, bude se moci Ústavní soud meritorně zabývat ústavní konformitou některého jeho ustanovení (obdobně bod 69 nálezu sp. zn. II. ÚS 527/23). K tomu však v dané věci prozatím nedošlo (neboť orgány činné v trestním řízení závěry žádné relevantní praxe neaplikovaly) a přezkum jakéhokoliv ustanovení trestního zákoníku plněm Ústavního soudu by byl proto předčasný.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 25. března 2026

Pavel Šámal
předseda senátu